

FTAXP 14.01.45

М.А. Нуриев¹, Д.М. Советканова¹, А.М. Айнакулова¹
¹Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

«МӘНГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ АЯСЫНДА БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК АСПЕКТІЛЕРІ

Андатпа. Еліміздің білім моделі ұлттық идеяға, ұлттық құндылықтарға негізделіп құрылып, ұлт мүддесін басым бағытта бере отырып дамытылуы тиіс. Жасөспірімдерге берілетін білім мен тәрбие мазмұны, ұлтымыздың ұрпақ тәрбиесіндегі даналығынан, тарихи мәдени мұраларынан, асыл дәстүрлерінен, ұлы педагогтеріміз бен ғұлама-гуманистеріміздің классикалық философиялық ой-толғауларынан, ғұламалық бұлақтарынан, яғни тереңге бойлаған түп тамырынан нәр алып, табиғи таза мәдени-рухани құндылықтармен қаныққан болуы тиіс. Осыған байланысты, мақалада білім беру жүйесінің отандық әлеуметтік жаңару моделінің шешуші буыны болып табылатындығы сипатталып анықталады.

Кілт сөздер: «Мәңгілік ел», білім беру мазмұны, ұлттық білім моделі, білім беру жүйесі, интеграцияланған білім, жаһандану.

***

Аннотация. Образовательная модель страны должна основываться на национальной идее, национальных ценностях и должна развиваться в приоритетном направлении интересов страны. Содержание образования и воспитания молодежи должно быть богатым естественными, чистыми культурными и духовными ценностями, историческими культурными наследиями, благородными традициями, классическими философскими мыслями наших великих педагогов-гуманистов. В связи с этим, в статье описывается система образования как важнейший компонент модели внутренней социальной модернизации.

Ключевые слова: «Мәңгілік ел», содержание образования, национальная модель образования, система образования, интегрированное образование, глобализация.

***

Abstract. The educational model of the country should be based on the national idea, national values and should develop in the priority direction of the country's interests. The content of education and upbringing of young people should be rich in natural, pure cultural and spiritual values, historical cultural

heritage, noble traditions, classical philosophical thoughts of our great humanist teachers. In this regard, the article describes the education system as the most important component of the model of internal social modernization.

Key words: «Mangilik el», the content of education, the national model of education, the system of education, integrated education, globalization.

Жер көлемі кең, халқы аз, табиғи байлығы мол, бірақ білікті ұлттық мамандары және өндірістік жаңа технологиялары қалыптасып үлгермеген Қазақстан мемлекетінің жаһандану үрдісіндегі бәсекелестікке төзіп, саяси-экономикалық, рухани-әлеуметтік іргелі және түйінді проблемаларын шешуші, ел ішінде және басқа елдермен бейбіт өмір сүруді, яғни тұрақты даму жолына түсуді қамтамасыз ету үшін ең пәрменді және сенімді құрал есебінде отандық білім жүйесін дамытудың өзектілігі ерекше екендігі анық.

Осы мақсаттарда төмендегідей іс-шаралар жүзеге асырылуы тиіс:

Білім жүйесіне мемлекеттің идеологиялық және экономикалық саясатында басымдылық беру, оны ұйымдық-құрылымдық жаңару, қаржылық, ғылыми-әдістемелік, материалдық, ақпараттық, технологиялық базасын нығайту, мамандармен қамсыздандыру, құқықтық-нормативтік, әлеуметтік статусын көтеру, бүкілқоғамдық қолдау жүйесін қалыптастыру.

Білім жүйесінің ішкі мүмкіндіктерін ашылуын және олардың пәрменді қолданылуын қамтамасыз ету, білім жүйесіне жинақталған оңды іс-тәжірибені талдап, пайдалану, білім мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің технологияларын жетілдіру, басқарудың, білім сапасын арттыру мен бағалаудың және білімге ынталандырудың пәрменді әдіс-тәсілдерін жүзеге асыру.

Білім жүйесіне мемлекет тарапынан тікелей әсер ету – оның негізінен материалдық-техникалық базасын нығайту, экономикалық-материалдық ресурстарын жетілдіру мен жаңғыртуға келіп саяды. Ол әрбір елдің мемлекеттік басқару саясатында білімді дамытуға дер уақытында басым бағыт берілуіне, елдің экономикалық мүмкіндіктеріне байланысты.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласында: «Әлеуметтік жаңғырту бүкіл қоғамның, әрбір қазақстандық отбасы мен әрбір қазақстандықтың өміріне оң өзгерістер әкелуге бағытталған нақты қадамдарды талап етеді», - деп атап көрсеткен болатын [1].

Бүгінгі таңда Қазақстан әлеуметтік-экономикалық жаңартудың өз моделін іске асыруда және онда Шығыс пен Батыстың басым жақтары мен жаһандық ынтымақтастыққа талпыныс үйлесім тауып отыр. Білім

беру жүйесі осы отандық элеуметтік жаңару моделінің шешуші буыны болып табылады.

Ұлттық білім беру жүйесінің жаңа моделі ең алдымен оқыту мен тәрбиелеудің жоғары сапасын қамтамасыз етуге, жаңаша ойлайтын және азаматтық жауапкершілігі әлдеқайда жоғары кәсіби мамандар даярлауға бағытталған. Қазақстандық білім беру жүйесінің жаңа парадигмасын анықтайтын осы міндеттер білім беру мазмұнын жаңарту, оқытудың инновациялық әдістері мен тәсілдерін меңгеру, бағалаудың объективті жүйесін енгізу және басқарудың инновациялық әрі ашық жүйесін құру арқылы шешілуі тиіс [2].

Мемлекет басшысы «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам және 5 институционалдық реформа» бағдарламалық құжатында, «Мәңгілік Ел» идеясында білім беру жүйесінің мазмұнын жаңарту бойынша халықаралық стандарттарға сәйкес нақты міндеттерді қойды. Бүгінгі әлемнің тез өзгеретіні соншалық, заманауи білім беру өзгерістерін соңынан емес, керісінше, алдын ала болжануы тиіс. Осыған байланысты, отандық білім беру жүйесі жетілдірілуді, халықаралық стандарттарға сәйкестендіруді және заман талабына лайықты азаматтарды даярлауды қажет етеді.

Қоғамда азаматтың тек қана білім алуы жеткіліксіз, ең маңыздысы – сол алған білімін күнделікті өмірде тиімді қолдана білуі. Сол себепті, қазір оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға басымдық беріліп отыр.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) елдері осыдан 28 жыл бұрын білім берудің жаңартылған үрдісіне көше бастады. 1997 жылы көп ел PISA деп аталатын жаңартылған мазмұнды бағалаудың бірыңғай стандартына көшу туралы келісімге келді.

Еліміздегі бірқатар мектептер 2009, 2012 және 2015 жылдары осы стандарт бойынша білім сапасын анықтауға қатысты. Осы зерттеудің қорытындысында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру қажеттілігі анықталды. Білім беру мазмұнын жаңартудың себебі содан.

Білім беру мазмұнын жаңарту – ата-аналар мен педагогикалық қауымдастықтан жоғары деңгейдегі ұйымдастыруды, жауапкершілікті, ұтқырлықты, тұтастықты, өзара қолдау мен түсіністікті талап ететін зор міндет және ауыр сынақ. Қоғамда туындап отырған жаңа экономикалық қатынастарға орай білім беруді реформалау мәселесі туындайды. Реформалауың басты мәселесі білім мазмұнын толық жаңғыртуды, жетілдіруді талап етеді.

ҚР Президенті Н.Назарбаев жыл сайынғы жолдауларында білім саласына ерекше басымдылық беріп, жастардың білім-біліктілігін жетілдіру үшін барлық жағдай жасауда. «Қазақстан-2050» стратегиясында Елбасының «Біздің жастарымыз оқуға, жаңа ғылым-білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, білім мен технологияны күнделікті

өмірде шебер де тиімді пайдалануға тиіс. Біз бұл үшін барлық мүмкіндіктерді жасап, ең қолайлы жағдайлармен қамтамасыз етуіміз керек...» деген сөзі – осының айғағы [3].

Осы негізде қазіргі таңда білім мен ғылымды инновациялау мен модернизациялау экономикалық дамудың басты бағытына айналды. Еліміздің дербес даму бағыты айқындалып, халықтың тарихқа деген көзқарасы жаңа қырынан жаңғыра бастаған бүгінгі таңдағы негізгі міндеттердің бірі – білім беруді жаңа инновациялық жолмен дамыту болып отыр.

Еліміздің білім моделі ұлттық идеяға, ұлттық құндылықтарға негізделіп құрылып, ұлт мүддесін басым бағытта бере отырып дамытылуы тиіс. Жасөспірімдерге берілетін білім мен тәрбие мазмұны, ұлтымыздың ұрпақ тәрбиесіндегі даналығынан, тарихи мәдени мұраларынан, асыл дәстүрлерінен, ұлы педагогтеріміз бен ғұлама-гуманистеріміздің классикалық философиялық ой толғауларынан, ғұламалық бұлақтарынан, яғни тереңге бойлаған түп тамырынан нәр алып, табиғи таза мәдени-рухани құндылықтармен қаныққан болуы тиіс. Білімі мен технологиясы жедел өрлеп, экономикалық және қоғамдық тұрақты даму жолына түскен Жапония, Франция, Финляндия, Швеция сияқты елдердің тарихи тәжірибелері осының айқын дәлелі.

Сондықтан да, тұрақты даму талаптарына сәйкес келетін жаңа білім жүйесін қалыптастыру оқушыларға берілетін білімнің іргелілік мазмұнын сақтай отырып:

ақпараттық жүйелілігін, кешендігін, үздіксіздігін, өзара және өмірлік ортамен байланыстылығын, үйлесімділігін, үндестігін, өзіндік дамып отыруға қабілеттілігін арттыру;

неғұрлым өмірлік құнды, әр тұлғаның жеке сұраныстары мен қабілеттіліктеріне сәйкестей отырып, білім мазмұны мен бағдарламаларын диверсификациялау;

пәрменді интерактивті, ақпараттық шығармашылық дамыту өзіндік іздену сипатындағы технологияларды ендіру;

практикалық бағыттылықпен, нақты нәтижелерге бағдарлылықпен толықтыру арқылы жүргізілуі тиіс деп есептейміз.

Бұл үшін қазіргі орта мектепте берілетін білім мазмұнын ғалымдар, әдіскерлер және практиктер бірлесе отырып сараптап, екшеп жүйелеуі керек, білім сатылары бойынша қазіргі талаптарға сәйкес емес, артық, сыныптар бойынша қайталанып берілетін дүниелерден тазартып, соңғы ғылым жаңалықтарымен, жеке тұлғаның, адамның, қоғамның, табиғаттың өзара үйлесімді даму мүдделері мен құндылықтарына сәйкес келетін материалдармен толықтыру қажет.

Білім беруге, адам капиталының дамуына инвестиция жұмсау жалпы қоғам игілігінің кілті болып табылады. Ықпалдасқан, қарқынды әлемдік нарықта білім беру жүйелері өзгермелі ахуалға бейім болуы үшін

жетілдіріліп отыруы тиіс. Осыған байланысты, білім беру жүйесінің дамуы Қазақстанның басты басымдығы болып табылады.

Қазақстандағы білім беру реформаларының жалпы мақсаты білім беру жүйесін жаңа әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімдеу болып табылады. Болашақтың табысты экономикасы білім беруге, халықтың дағдылары мен қабілетіне инвестициялайтын болмақ. Білім беруді әлеуметтік қажеттіліктерге жұмсалатын шығындар ретінде ғана емес, экономикалық инвестициялар ретінде түсіну қажет. Білімге негізделген экономика және қоғам, өмір бойы оқыту – бәсекеге қабілеттілік пен жаңа технологияларды қолдану проблемаларын шешудің, әлеуметтік бірлікті, тең мүмкіндіктер мен өмір сапасын жақсарту тәсілдері болуы тиіс. Сондықтан да, соңғы жылдары еліміздің білім жүйесін жаңғырту мәселесі үнемі күн тәртібінен түспей, соның ішінде оқытудың мерзімі мәселесі қозғалып, орта білім жүйесін жаңа технологияға негізделген білім беру стандарттары мен жаңа бағдарламалары, оқулықтар жобасы жасалып, олар барлық деңгейде талданып келе жатыр. Орта білім саласындағы осы өзгерістер педагогикалық білім беру жүйесіне де өз әсерін тигізіп, педагогикалық оқу орындары білім нәтижелерін осы тұрғыдан қарастыруға бағыт алуда [4].

Қазақстанда оқитындарды сапалы біліммен қамтамасыз етіп, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай-ақ педагогтардың еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілуде.

Бүгінгі таңда білім беру саласында көптеген модернизациялаулар жүргізіліп жатыр. Айтар болсақ, орта білім берудің 12 жылдық моделі, кәсіптік және техникалық білім берудің мазмұнының жаңартылуы, электронды оқыту, зияткерлік мектептер арқылы жоғары оқу орындарына дарынды шәкірттер дайындау, жоғары оқу орындарына қойылатын жаңа талаптар, магистрлар мен PhD докторларды дайындау арқылы университеттік білімді жаңа деңгейге көтеру бірқатар инновациялық жобаларға бастама болып, инновациялық оқыту әдісі кеңінен қолданыла бастады. Сондықтан, қазіргі таңдағы білімді одан әрі дамытуды қажет ететін ауқымды жобалар мен әлем тәжірибесіне негізделген инновациялық білім берілуі тиіс. Оның негізгі мақсаты – Қазақстан Республикасындағы практикалық маңызы бар ғылым мен білімді дамытудың басым бағытына сәйкес келетін инновациялық жобаларды іріктеу, аймақтағы ғылыми-зерттеулерді дамыту және аймақтың әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін ғылым мен білім жетістіктерін пайдалану болып отыр.

Модернизациялау бойынша негізгі жұмыс орта білімде жүргізілуде және ол төмендегі бағыттар бойынша сипатталады:

- білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту (посткеңестік кеңістікте тұңғыш рет Қазақстанда 2012-2016 жылдарға арналған Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту іс-әрекеттерінің Ұлттық жоспары жасалған болатын, онда алынған білімді шынайы өмірлік жағдайларда сәтті пайдалану бойынша оқушылардың құзіреттілік дағдыларын дамыту мәселелері қарастырылды);
- электронды білім берудің пилоттық апробациясы (2020 жылға қарай аталған жоба бойынша мектептердің 90% қамтылып, мектеп оқушысының электронды оқу құралдары мен кітапханалар және кез келген уақытта әлемдік білім берудің цифрлық ресурстарына қол жеткізе алу бойынша қамтамасыз етілуі бойынша жұмыстар жүргізілді);
- 12 жылдық білім беруге көшу;
- мектептен бастап университетке дейінгі білім беру үрдісіне ағылшын тілінің жаппай ендірілуі (2013 жылдың 1-қыркүйегінде барлық қазақстандық мектептердің 1-сыныбынан бастап ағылшын тілі жаппай енгізілді);
- тәрбие беру жұмыстары (жалпы білім беретін мектеп қабырғаларында шығармашыл ойлай алатын, кәсіби жолын таңдай алатын және таңдаған жолы бойынша өмір бойы білімін жетілдіріп отыратын зияткерлігі жоғары, рухани дамыған, дені сау ҚР азаматын қалыптастыруға бағытталған жұмыстар жүргізілуде);
- «Назарбаев Зияткерлік мектептері» – мектептегі білім беру үрдісін модернизациялаудың басты орталығы және трансляторы (оның базасында халықаралық сәтті тәжірибелердің жаңалықтары сынақтан өткізіліп, қазақстандық мектептерге енгізілулер жүргізіледі [2]).

Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзыреттілік қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі.

Қазір жаһандану дәуірінде интеграциялық процестер қарқынды даму үстінде. Сондықтан, ұлттық білім саласы әлемдік білім кеңестігіне кірігусіз дербес дами алмайтынын бүгінгі қоғам дәлелдеп отыр. Жаңа ғасырдың шынайы кілті саналатын сол жаһандану білім саласына мықтап еніп, соның негізінде әлемдік экономиканың интеграциялануы, жана ақпараттық технологиялардың пайда болуы кең қанат жайды. Сондықтан, білім саласын модернизациялауда ұлттық инновациялық жүйені жасау

адам іс-әрекетінің жаңа ғылыми және кәсіби бағыттарын айқындауды көздей отырып, кадрлар дайындаудың мамандандырылған жүйесін іске асыруды талап етеді.

Жаһандану жағдайында мәдени-дүниетанымдық плюрализм шекарасы кенее түседі, адамзат болмысы әмбебаптылықтан, айқындылықтан, біртұтастықтан бас тарта отырып, әртектілік, әртүрлілік, өзгермелілік, формалардың вариативтілігіне көбірек жол береді де құндылықтық кеңістіктің тұрақсыздығы басым түсе бастайды.

Сондықтан қазір адамның жеке тұлғасына әсер ететін трансформациялар мен өзгерістерді талдау маңызды, қарқынды өзгеретін жағдайлардың теріс әсерін түсіну үшін ғана емес, бүгінгі болмыстың динамизм мен күрделілікке бейімделуіне сәйкес жаңа мүмкіндіктер аша отырып, білім беру жүйесін жаңғыртудағы түрлендірулерді қабылдау маңызды болып табылады [5].

Білім беру сапасын жоғарылату мәселелерін шешу үшін ғылыми тұрғыдан алғанда Қазақстандағы педагогикалық ғылым әлемдік педагогикалық ғылым жетістіктерін кеңінен қолдану арқылы мемлекеттік білім беру саясатын ойдағыдай іске асыруға ықпал ететін өзекті білім беру мәселелерін жүйелі түрде зерттеуге бағытталуы керек.

Бүгінгі білім беру сапасы оның әлеуметтік өлшемі тұрғысынан қаралады. Бұл – туындаған проблемаларға жауапты төмендегі аспектілерді ескере отырып, іздеу керек деген сөз. Мәселен:

- біріншіден, қоғамның барлық әлеуметтік инфрақұрылымдарының күш-жігерін біріктіру. Яғни, оқушылардың мүдделері – негізгі ұстаным болуы тиістігін қатаң сақтай отырып, мемлекет, ата-ана және педагогтардың қоғамдастығының, жұмыс берушілер мен әртүрлі қоғамдық ұйымдардың нақты және тиімді өзара әрекеттесуі;
- екіншіден, отандық тәжірибені шет елдердің озық тәжірибелерімен интеграциялау (біріктіру). Сонымен бірге, халықаралық стандарттарға сай болуға ұмтылу барысында білім берудің ұлттық мазмұнын сақтау маңызды;
- үшіншіден, көптілді және көпмәдениетті білім беру ортасын қалыптастыру. Осындай жағдайдың тиімділігі тілдік оқытудың деңгейлік моделіне негізделген «балабақша - мектеп - колледж - университет» жүйесінде тілдік оқытудың үздіксіздігін сақтау арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін;
- төртіншіден, ауылдық және қалалық оқушылардың білім деңгейі арасындағы айқын айырмашылықты жою. Өкінішке орай, ауылдық мектептің біраз ғана түлегі университеттерде конкурстық іріктеуге төзе алады, үздік отандық және шетелдік университеттерде жоғары білім ала алады, осыған байланысты тиісті кадрлармен аймақтық дамуды қамтамасыз ету қиындық тудыруда;

- бесіншіден, мүгедектігі бар балаларға бейімделген білім беру ортасын құру. Бұл оларға өз құрдастарымен тең дәрежеде орта білім алу үшін өте қажет. Мұнда балаларға толеранттылық тәрбие беріп, ата-аналар қауымдастығының арасында жүйелі түсіндіру жұмыстарын жүргізу қажет;
- алтыншыдан, балалар мен жастар арасында девиантты мінез-құлық көрсеткіштерінің төмендеуі. Бұл білім берудің барлық деңгейлеріндегі ұйымдардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырып қана қоймай, ең алдымен, оқушының жеке тұлғасын бүкіл білім беру жүйесін дамытудың және жаңғыртудың эпицентріне қоюға мүмкіндік береді.

Әлеуметтік аспектілер Қазақстан Республикасының білім беруінің дамуының басым бағыттарының негізін қалады. Олардың ішінде сапалы білімге тең дәрежеде қол жеткізуді қамтамасыз ету ерекше орын алады.

Білім беру сапасы әрқашан оқу нәтижелерімен анықталады. Білім беруді жаңғырту осы мағынада нәтижеге бағдарланған оқытудың жаңа түсінігін білдіреді. Бұл, ең алдымен, білімді, дағдыларды ғана емес, құзыреттілікті де жоспарлаумен және өлшеумен байланысты.

Мәселен, оқыту нәтижелерінде төмендегі құзыреттіліктер ерекше мәнге ие болу керек:

- күрделі ақпараттық, мәдениетаралық салада бағытын бағдарлай алу үшін коммуникативтік құзыреттілік;
- құқықтық, көпұлтты және конфессиялық қатынастар үшін азаматтық құзыреттер;
- интеграцияланған білім беру және кәсіптік ортада, сондай-ақ тұрақты және динамикалық түрде өзгертін әлеуметтік кеңістікте табысты өзін-өзі жүзеге асыру үшін жеке тұлғалық құзыреттілік.

Бұл құзыреттіліктер қазақстандық патриотизм, заңға бағынушылық, толеранттылық пен қатаң талап қоюшылық, адамдарға деген мейірімділік, құрмет пен сүйіспеншілік, өз-өзіне деген сенімділік және т.б. қасиеттермен толыса түседі.

Мектептегі білім беру жүйесі қазіргі заманғы парадигмаға негізделуі керек. Ол «білімді» адамнан «өмірге дайын» адамға ауысуды көздейді.

Мұнда барлық деңгейдегі білім мазмұнының сабақтастығы қағидасы сақталуы шарт: мектепке дейінгі білім беруден бастап жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар кадрларды даярлау, сондай-ақ пәндік облыстар мен педагогикалық технологиялардың интеграциялық мазмұны ретіндегі ұстанымдар.

Сонымен, білім беру жүйесінің негізгі проблемалары оның мазмұны мен сапасын жаңартумен байланысты, ал оны дамытудың басымдықтары білімнің, дағдылардың, құзыреттіліктердің жүйелік жиынтығын көрсететін оқыту нәтижелерін жаңаша түсіну болып табылады. Демек, жоғарыда көтерілген мәселенің бәрі педагогтарымыздың жаңаша ойлауына, жаңа

тұрпатта білім бере алуына, бала бойында мектеп бітіргенде болу керек күзiреттiлiктердi игерте алуына келiп тiреледi.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1 Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам // [Электрон. ресурс]: www.inform.kz – 10 шiлде 2012 ж.

2 Жилбаев Ж.О. Выступление на международной конференции «Совершенствование системы образования в условиях социальной модернизации» // [Электрон. ресурс]: www.nao.kz – 6 декабря 2013 г.

3 Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты // Қазақстан халқына Жолдауы, 14 желтоқсан 2012 ж.

4 Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы // [Электрон. ресурс]: www.adilet.zan.kz – ҚР Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығы. Күші жойылды - ҚР Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығымен.

5 Балыкбаев Т.О. Актуальные вопросы развития образования и педагогической науки // [Электрон. ресурс]: www.zakon.kz – 28 октября 2010 г.